

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยและพัฒนาต้นแบบการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้รอบเขตชุมชน (Buffer zone) โดยกระบวนการมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาต้นแบบการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้รอบเขตชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการส่งเสริมให้ชุมชนมีการอนุรักษ์ พื้นที่ป่า และใช้ประโยชน์พื้นที่รอยต่อระหว่างพื้นที่ป่าไม้กับชุมชนอย่างต่อเนื่องดำเนินการใน 3 พื้นที่ได้แก่ 1)โครงการขยายผลโครงการหลวงปางมะโอ ได้แก่การศึกษาโครงสร้างพื้นที่ป่าไม้บริเวณป่าชุมชนบ้านปางมะโอ ทำการสำรวจแจกนับไม้แบบ modified line plot system โดยใช้แปลงตัวอย่างแบบชั่วคราว (temporary concentric sample plot) พบว่า แปลงที่ 1 มีไม้ใหญ่จำนวน 55 ต้น 24 ชนิด โดยแข่งกวาง (*Wendlandia paniculata* (Roxb.) DC.) มีความสำคัญทางนิเวศวิทยาสูงสุด แปลงที่ 2 มีไม้ใหญ่จำนวน 28 ต้น 20 ชนิด โดยจำปีป่า (*Magnolia henryi* Dunn) มีความสำคัญทางนิเวศวิทยาสูงสุด แปลงที่ 3 มีไม้ใหญ่ 47 ต้น 29 ชนิด โดยลำไยป่า (*Dimocarpus longan* Lour. subsp. *longan* var. *longan*) มีความสำคัญทางนิเวศวิทยาสูงสุด ผลของการตัดสาง พบว่า แปลงที่มีการตัดสาง กล้าไม้และไม้หนุมมีการเจริญเติบโตที่ดีและมีความหนาแน่นมากกว่าแปลงที่ไม่มีการตัดสาง 2) โครงการขยายผลโครงการหลวงปางแดงใน มีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้ซึ่งชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีคณะกรรมการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งในพื้นที่มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศให้ความสนใจศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่า และ 3) โครงการขยายผลโครงการหลวงโป่งคำมีสำรวจมีพื้นที่ป่าชุมชนเหลืออยู่ 582.60 ไร่ และได้รับการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดป่าชุมชนบ้านโป่งคำของกระทรวงสาธารณสุข

รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้รอบเขตชุมชนโดยการผลักดันกระบวนการกลุ่มให้มีบทบาทและมีกิจกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ร่วมกันคณะผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลสถานภาพของพื้นที่ป่าไม้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ต่อชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกิดความเป็นเจ้าของและหวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน โดยให้ชุมชนได้ร่วมวางแผนทางการดำเนินงานและสร้างกิจกรรมภายในชุมชน โดยการจัดประชุมและเปิดโอกาสการศึกษาดูงานเพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลตัวอย่างที่ดีจากชุมชนอื่นที่อยู่ร่วมกับป่า

การสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้มีหลากหลายกิจกรรมซึ่งต้องอาศัยความต่อเนื่องในการดำเนินงานและระยะเวลาดูแลค่อนข้างนาน เช่น การปลูกป่าทดแทน การจัดทำแนวกันไฟ แต่ละกิจกรรมต้องดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ต้นไม้ที่ปลูกและที่งอกเองตามธรรมชาติ ได้มีโอกาสเจริญเติบโตเป็นไม้ใหญ่ได้ ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาธรรมชาติ ในระยะยาวนั้นนอกจากจะเป็นการฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำลำธารและเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพแล้ว ยังจะเป็นการสร้างโอกาสในการสร้างรายได้อันเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการพื้นที่ป่าไม้รอบเขตชุมชน

คำสำคัญ : การฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้รอบเขตชุมชน